

פֶּרֶק א

הַזְקֵן הַמוֹזָר

צִיּוֹן צִיּוֹן צִיּוֹן. אֲנִי נִזְכָּר בַּמַּעֲבָר הַמִּסְתוֹרִי.
אִישׁ זָקֵן שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ אֵיפֹה הוּא נִמְצָא.
אֵיפֹה זֶה כָּאֲבוּל?

"צִיּוֹן צִיּוֹן צִיּוֹן הֲלוֹא תִשָּׂאֲלִי, הֲלוֹא תִשָּׂאֲלִי לְשָׁלוֹם אֲסִירִיךָ", שָׂרָה
תָּמַר אַחוֹתִי בְּקוֹלִי קוֹלוֹת. הִיא נִכְנָסָה הַבֵּיתָה מֵהֶגֶן, זָרְקָה אֶת הַתִּיק
בַּפֶּנֶה, וְהִסְתוֹכָה לָהּ בְּרַחֲבֵי הַבֵּית, כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת שׁוֹב וְשׁוֹב עַל
הַמָּלִים הַמְּכֻרֹת.

יָעַל יִשְׁבָּה עַל הַסֵּפֶה וְקִרְאָה סֵפֶר.
"תִּגִּידִי, יָעַל", דְּפִיקָה קָלָה עַל הַכֶּתֶף שֶׁל אַחוֹתִי עֲזָרָה לִי לְמִשְׁךְ
אֶת תְּשׁוּמַת לִבָּהּ, "אֶת זִכְרָתָא אֶת הַמַּעֲבָר הַמוֹזָר הַזֶּה שֶׁרָאִינוּ מֵאַחֲרֵי
הָאָרוֹן בַּסִּפְרִיָּה?"

יָעַל הִרְיָמָה אֶת עֵינֶיהָ מֵהַסֵּפֶר, הִסְתַּכְּלָה עָלַי, וְאָמְרָה בְּקוֹל
מְהֻרָּה: "הֲרוּחַ שְׁמֵאַחֲרֵי הָאָרוֹן? זֶה שְׁמֵר אֶהְרוֹנִי לֹא רָצָה שְׁנִתְּבוּנִן
בּוּ יוֹתֵר מִדִּי?"

"אי אי אי ציון!", צרחה תמר ודפקה על השלחן לפי הקצב.
 "בדיוק!" אמרתי בקול רם, כדי שיעל תצליח לשמע אותי, "ואת
 זוכרת איך מר אהרונ' העיף אותנו מהספריה, כשרק העזנו להסתכל
 על המעבר הזה?"
 "אהה..." מלמלה יעל, "נו, אז מה נזכרת בו עכשו?"
 "אי אי אי ציון".

"אז זהו! הגיע הזמן שנבין כבר מה הוא מחביא שם! ולמה הוא לא
 רוצה שנסתכל על החור הזה? ומה כבר יכול להיות מאחורי הארון?"

האמת שהתחלתי ישר מהאמצע, ואולי יש ילדים שעוד לא קראו
 את הספרים הקודמים בסדרה, אז כדאי שאעצור לרגע כדי להכניס
 גם אותם לענינים...

שמי אורי. אני בן תשע, ואני גר במושב כפר רמונים עם
 אחותי יעל בת האחת עשרה ושאר המשפחה. במרכז המושב
 שלנו עומדת ספריה גדולה ומוזרה, שרק אנשים בודדים נכנסים
 אליה ומשתמשים בה. יום אחד גלינו, יעל ואני, שהספריה הזאת
 היא ספריית קסם, שמסגלת להעביר את הקורא בדרך כלשהי אל
 המחברים של הספרים, שחיו לפני שנים רבות, או אל מארעות
 שמתארים בהם. בזכות הקסם של הספריה כבר הספקנו לפגוש את
 הרב שאול ישראלי וגם את הרבנית ברכה והרב יוסף קאפח. לקסם
 שמפעיל את הספריה יש הרבה כללים, והרבה סודות מתחבאים בין

טורי הספרים שלה. היא מקום חשוף, מזנוח ומסתורי, ומסתובבים
 בה כל מיני "טפוסים" שאתם לא רגילים לפגוש בשום מקום אחר.
 ועוד משהו חשוב, יש רק כמה אנשים מעטים המכירים את הסוד
 של ספריית כפר רמונים. הספרן, מר אהרונ', הדגיש לנו שאסור
 לספר עליה לאף אחד. אז אני ממש מבקש מכם שלא תגלו על
 הספריה הזאת לאחרים! הסוד חייב להשאר רק בינינו...

לפני זמן מה יעל ואני גלינו מרוח צר מאחורי הארון האחרון של
 הספריה. הוא היה קטן וצר מכדי לעבר בו בנוחות, וגם לא הוביל
 לשום מקום, אבל בכל זאת נראו בו לא מעט עקבות וסימני דריכה
 באבק שבמקום. זה היה מוזר, אבל עוד לא הספקנו לחקור את המקום
 ברצינות. ואל תחשבו שהחקירה הזאת היא דבר פשוט. הספרן ממש
 לא רוצה שנסתובב באזור הזה של הספריה, ואם אנו רק מתקרבים
 לשם הוא מגרש אותנו מיד. יש לי הרגשה חזקה שלמרוח הזה יש
 קשר כלשהו לסודות של הספריה, אבל איזה קשר? את זה עוד לא
 גלינו...

מסבות שונות התעכבנו עוד קצת, ובסופו של דבר יצאנו יעל ואני
 מהבית בשעת ערב מקדמת, כששירת "ציון ציון" ממשיכה ללוות
 אותנו לאורך כל הרחוב...

בדיוק כשפנינו מינה לכוון הספריה, עצרתי בבית אחת ומשכתי
 את יעל בידה, שתעצר גם היא.

מולנו צעד אדם מבגר, כמעט זקן, שלא היה מכר לנו מהמושב.
שָׁעָרוֹ הָלַבְּנוּ כְּשֶׁלֶג הָיָה פְּרוּעַ. מְשַׁקְפִים עֲקָמִים גָּלְשׁוּ עַל קִצָּה אָפוֹ,
וּמְרָאָהוּ הַכָּלְלִי הָיָה מִפְּנֵי מָאָד. הוּא הִחְזִיק בְּיָדוֹ תֵּיק קָטָן, שֶׁמִּמֶּנּוּ
בָּלְטוּ סְפָרִים וּקְלָסָרִים, וְהִתְבּוֹנֵן בַּעֲצָבָנוּת לְכָל הַצְדָּדִים.

הָאִישׁ מָהֵר בְּדַרְכּוֹ, אֵךְ לִפְתָּע נִתְקַל בַּעֲמוּד חֲשָׁמַל, וְהִתִּיק נָפַל
מִיָּדוֹ. הַמְדֻרְכָּה הִתְכַּסְתָּה בְּקְלָסָרִים, דְּפִים מְקַמְטִים, עֵטִים, עֲטִיפּוֹת
שׁוּקוּלָדִים וְשִׁלָּל חִפְצִים מְשֻׁנִּים. הוּא מָלַמַל "סְלִיחָה" לַעֲבֵר הַעֲמוּד,
הִתְכּוּפֶף לְאַסֵּף אֶת חִפְצָיו בְּמַהֲרָה, וּמִיד פָּנָה לְהַמְשִׁיךְ הֶלְאָה, בְּלִי
לְשִׁים לֵב שֶׁהָיָה זֶה רַק עֲמוּד חֲשָׁמַל!

"הו, שְׁלוֹם יְלָדִים!" פָּנָה אֵלֵינוּ הָאִישׁ הַמוֹזֵר בַּפְּתָאוּמִיּוֹת.

"שְׁלוֹם, אֲדֹנִי", הִשִּׁיבָה יָעַל בְּנִימוֹס.

"אַתֶּם מִכָּאן?" שָׁאַל, וְהַמְשִׁיךְ מִיד בְּלִי לַחֲכוֹת לַתְּשׁוּבָה, "אִזּוֹ

בּוֹדָאִי אַתֶּם מְכִירִים אֶת רַבִּי יְהוּדָה הֶלְוִי!"

"הָרַב שֶׁל הַמוֹשָׁב הוּא הָרַב יִצְחָק שְׁמֶשׁ, וְלֹא יְהוּדָה מִשְׁהוֹ", עֲנִיתִי.
"לֹא, לֹא, לֹא. לֹא הָרַב שֶׁל הַמוֹשָׁב", הִנִּיף הַזֶּקֶן אֶת יָדוֹ בְּבִטּוֹל,
"רַבִּי יְהוּדָה הֶלְוִי! גָּדוֹל מְשׁוֹרְרֵי סִפְרָה, מִי שֶׁחִבֵּר אֶת 'צִיּוֹן הַלּוֹא
תִּשְׁאַלִי', אֶת 'לִבִּי בְּמִזְרָח', אֶת 'הִידְעוּ הַדְּמָעוֹת', אֶת 'הִבָּא מְבוֹל'
וְעוֹד מֵאוֹת שִׁירִים נִפְלָאִים! הָאִישׁ שֶׁיָּדַע אֶת אֲמֻנוֹת הַמֶּלֶךְ, שֶׁטָּעַן
אֶת עוֹלָמוֹת הַרְגֵּשׁ הַכְּמוּסִים אֶל תּוֹךְ תּוֹכָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַכְּתוּבָה..."

"מִי?" שָׁאַלְתִּי. לֹא הִבֵּנִתִּי מֶלֶךְ מִדְּבָרָיו הַמְשֻׁנִּים שֶׁל הַזֶּקֶן הַזֶּה,
אֵף עַל פִּי שֶׁבְּעֵינָיו דּוֹקָא הָיָה בְּרוּר שֶׁאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים בְּדִיוֹק עַל מָה וְעַל
מִי הוּא מְדַבֵּר.

"רַבִּי יְהוּדָה הֶלְוִי! נו, אַתֶּם בּוֹדָאִי מְכִירִים אוֹתוֹ, לֹא? הֲרִי יֵשׁ רַבִּים

הסבורים שקברו נמצא כאן, בכפר כאבול".

"כפר כאבול???" שאלה יעל, "מה זה כפר כאבול? פה זה בכלל כפר רמונים!"

"אה, באמת?" התפלא הזקן, "שוב טעיתי בדרכי?"

הוא המתין רגע, נגב את הזעה ממצחו, וספר: "אני חוקר כבר שנים את חידת חייו ומותו של רבי יהודה הלוי. אני משתוקק לחקור גם את המקום שנחשב כקבר שלו, כאן, בכפר כאבול. אבל בעצם, אם אתם אומרים שזה לא כאן..." האיש שתק לרגע, שפשף את סנטרו בידו, ואז הוסיף: "אז אולי בעצם אתם יודעים איפה זה כאבול? זה חייב להיות איפה שהוא בסביבה".

עכשו נזכרתי שבאמת ראיתי פעם איזה שלט בדרכים, שהפנה למקום הנקרא: "כאבול", אבל ממש לא הצלחתי להזכר איפה זה היה.

"אתם הרי בני האזור", המשיך הזר, תוך כדי שהוא מנסה לדחף בכח את הספרים שלו לתיק המתפוצץ, ויעל מנסה לעזור לו, "אין ספק שאתם מכירים את תולדות האזור המיוחד הזה! הרי לא רחוק מכאן היתה אושא העתיקה! שפרעם המעטירה! בית שערים! כאבול! רטט של התרגשות מפעים את רוחי בכל פעם שאני מגיע לאזור לרגל מחקרי. בודאי אתם יודעים!"

יעל הסתכלה עלי ואני עליה. הדבר היחיד שידענו הוא שאנחנו לא מבינים כלום מדבריו של האדון הזה. מעניין מי הוא? ומה היא אושא שהזכיר בדבריו? גם מר אהרונזי הספרן הזכיר אותה כמה פעמים בעבר באפן מסתורי ומבלי להסביר את דבריו!

"מר אהרונזי!" אמרה פתאם יעל, "כן! מר אהרונזי הוא האיש שיוכל לעזור לך! זה הספרן של הכפר שלנו, והוא איש חכם הבקי בתחומים רבים, הוא בודאי ידע להדריך אותך איך להגיע למקומות האלה".

"יקותיאל אהרונזי?" פניו של הזקן אורו להפתעתי הרבה, "חברי הויתק! הו, כן, בודאי אשמח לדבר איתו. והרי יש לו הספרייה המפרסמת הזאת שלו!"

נדהמתי. האם גם האדון המוזר הזה מכיר את פלאי הספרייה? אילו עוד טפוסים יוצאי דפן נמצא שם? והאם יש עוד הפתעות שמצפות לנו בספרייה הזאת?

פרק ב

קורדובה

נא להפיר את פרופסור זבולון עילם! האם
לציר נוף או לחקר את העבר? רחוב עתיק
ומפאָר. למה האנשים המבגרים בוכים?

הובלנו את האיש לכוון הספרייה. במשך כל הדרך הוא המשיך לדבר
על הרבי יהודה הזה שהוא עושה עליו מחקר, ולא שם לב שאנחנו
לא בדיוק מבינים על מה הוא מדבר... מה שכן, למרות הבלבולים
הבלתי פוסקים שיצאו ממנו, אפשר היה לראות בברור - הוא אדם
היודע המון!

כרגיל, דלת הספרייה הייתה סגורה, והיינו צריכים להקיש במקוש
הנשר המוזר שמתקן עליה. "רק רגע!" הכריז הספרן, וכעבר דקה או
שתיים נפתחה הדלת באטיות. מר אהרונ' הסתכל עלינו במבט העיף
הקבוע שלו, אבל כשראה מי עומד מאחורינו הוא התעורר בבת אחת
לחיים.

"הו, פרופסור זבולון עילם! איזה אורח! מזה זמן רב לא בקרת

אצלנו!" קרא מר אהרונ' בשמחה.

השנים לחצו ידים בהתלהבות, נכנסו פנימה לתוך הספרייה, ומיד
שקעו בשיחה ערנית. כצפוי, לא הבנתי כלום, אבל קלטתי כמה
מלים, כמו: רבי יהודה הלוי, קבר, פיוטים, ציון הלא תשאל, כפר
כאבול...

"כפר כאבול?!" נשמע פתאום קול מכר מבין ארונות הספרים,
ודמות צבעונית מאד יצאה משם והצטרפה אלינו.
"האם אני לשמע אתה רוצה ללכת כפר כאבול?" שאל פיר, הציר
הצרפתי, שאותו כבר פגשנו בספרייה בעבר.
"האם אדני מכיר את כפר כאבול?" שאל הפרופסור בשמחה,
"הרי בודאי יודע אתה על קברו המפרסם של רבי יהודה הלוי השוכן
בכפר זה!"

"לא. אני לא להפיר קבר הזה. אבל אני ציור של נוף בכפר הזה!
אולי, כפר יפה זה! אתה יודע כאבול?" אמר פיר.
"כן, אני מחפש את כפר כאבול, אבל לא הנוף שלו מענין אותי",
הסביר האיש, שעכשו ידענו ששמו פרופסור עילם, והוסיף בקול
מלא גאווה: "אני לא עוסק בציור, במראה חיצוני, בתאור צבעוני של
החיים מבחוץ! אני מחפש את העמק, את השרשים, את העבר הגנוז
שם!"

"אני לא בטוח הערבים שגרים שם הם יודעים מה זה רבי
יהודה אתה אומר קבר שלו... גם אני לא יודע מה שרשים וכל דבר
שאמרת... אני רק לציר נוף של כאבול... קבר איפה אני לא יודע,
וגם מי זה יהודה... התחיל פיר לגמגם.

"האינך יודע מי היה רבי יהודה הלוי?! ובכן, הגיע הזמן לדעת משהו על גדולי האמה שלנו!" אמר הפרופסור בתקיפות. הוא נגש לאחד מארונות הספרים ושלף משם ספר. התפעלתי כיצד ידע בקלות כזאת למצא את הספר שרצה. הרי עד לפני כמה רגעים הוא היה מפזר ומבלבל כל כך, ואפילו חשב שכפר רמונים הוא בכלל כפר אחר, כפר שכפי הנראה גרים בו כיום ערבים... הוא חזר אל המעגל הקטן שבו עמדנו - פיר הציר, יעל ואני (מר אהרונזי חזר והתישב בכסא הספרן שלו), והראה לנו את הספר: "יהודה הלוי - שירים נבחרים". לפני שהספקנו להגיד משהו, הוא פתח את הספר במקום כלשהו...

ואז זה קרה.

קולות שאיבה חזקים החרישו לכלנו את האזנים. הספריה נעלמה מעינינו בסיבובים מהירים, ותוך שניה התעופפנו ארבעתנו. הפעם - כך נדמה לי - היינו באויר זמן ארוך מהרגיל, עד שלבסוף נחתנו ברחוב בעל מראה עתיק.

שמלתה של יעל התחלפה לשמלה רחבה בצבע בורדו-סגל עם עטורים קטנטנים. צעיף גדול היה מטל על ראשה וכתפיה, וממנו בצבצו זוג צמות קלועות היטב. פיר דלמון ופרופסור עילם היו לבושים עכשו בגלימות בצבעי כחל-שחר ואת ראשם כסו כובעים מוזרים המחברים אל הגלימה מאחור ומזכירים קצת כובע-קפוצ'ון. מתחת לגלימה לבשו השנים מכנסים רחבים מאוד החגורים בחגורה צבעונית. אני עצמי לבשתי מכנסים רחבים המגיעים עד הברכיים, מעליהם חלוק, או אולי גלימה, בצבע חום בהיר, וכובע עגלגל

חבוש על ראשי.

לאיזו תקופה הגענו? האם אנחנו בכלל בארץ ישראל? מי הם כל האנשים האלה מסביב? והאם אנחנו אמורים לפגש עכשו את רבי יהודה הלוי שעליו דבר פרופסור עילם כל כך הרבה?

הפרופסור לא השאיר לנו הרבה זמן להתלבט. "ברוכים הבאים לקורדובה שבספרד!" הכריז בקול דרמטי (מאיפה הוא יודע?), והמשיך בקול של מרצה באוניברסיטה: "אנו מצויים בעצומה של המאה השתים עשרה, כתשע מאות שנה לפני זמננו אנו. העיר קורדובה מהנה מרכז יהודי חשוב ושוקק חיים, הזוכה להערכה... "יואו! תראו מה זה!" קטע אותו פיר, והצביע על מרכבה מפארת, הנוצצת מקשוטי זהב ואבנים יקרות. עוד לא הספקנו להתפעל מהמרכבה היקרתית, והוא הצביע לכיוון אחר: "איללה! תראו בית זה יפה!" הבנין שעליו הצביע פיר היה בנוי כלו משיש לבן, ופה ושם שבצו בו לבנים משיש כחל. המראה היה באמת מדהים.

"אני חושבת שזה בית כנסת", אמרה יעל, "תראו את המנורה בעלת שבעת הקנים שנצבת על הגג".

"אכן, רבותי!" אשר ה"מרצה" שלנו, "מנורות היו סממן יהודי ומוטיב בולט בבתי כנסת כבר מאות בשנים לפני התאריך שאנו עומדים בו כעת".

"מה זה מוטיב?" לחשתי ליעל, אבל מבטא אמר שאפילו היא לא מצליחה להבין את לשונו הגבוהה של פרופסור עילם. אולי הוא התכונן שהמנורה היא מין דבר גבוה ובוולט? ואולי מוטיב זה משהו טוב? כן, זה נשמע הגיוני, המנורה היא באמת משהו טוב... ואולי לא

זו הכוונה? אוף! עד שיש לנו מדריך כזה, שבאמת יכול להסביר לנו מה הולך פה, הוא מדבר בשפה כל כך רחוקה וגבוהה!
פיר הנלהב משך את כלנו להכנס לתוך בית הכנסת לראות מה קורה בתוכו.

להפתעתנו, אף על פי שכבר כמעט היתה שעת צהרים, בית הכנסת היה מלא מפה לפה. אבל משהו שם נראה מוזר. רב האנשים ישבו על הרצפה, התפלה נאמרה במנגינה עצובה, כמעט כמו יללה, והאווירה בלה היתה ממש קודרת, כאלו קרה כאן איזה אסון. מפעם לפעם מישהו השמיע קול בכי.

"מה מתרחש כאן? מה פשר האבל הזה?" שאל הפרופסור בקול חרישי, אבל לדעתי, רבים מהמתפללים שמעו אותו היטב.

הפעם היה תורי להשיב לפרופסור הנכבד: "זה ממש מזכיר לי את צום תשעה באב בבית הכנסת שלנו. כלם יושבים על הרצפה, אומרים קינות, בוכים על בית המקדש... אולי גם פה תשעה באב עכשו?"

והנה, כמו להשלים את דברי, פנה אלינו אחד מהמתפללים, ואמר: "ברוכים הבאים יהודים יקרים! מאיפה אתם מגיעים בעצומו של הצום? בואו, הצטרפו אלינו. אנחנו כבר לקראת סוף אמירת הקינות". הוא דבר בערבית, אבל הפלא של הספריה עזר לנו, כרגיל, להבין היטב את דבריו.

העדפנו שלא לענות מאיפה הגענו... אבל קבלנו את ההזמנה של המתפלל. נדחקנו בין האנשים ומצאנו לנו מקום ישיבה על הרצפה. יעל פנתה לצדו השני של בית הכנסת, והצטרפה לקבוצת הנשים

שהתפללה ב"עזרת הנשים".

לאחר אמירת עוד כמה פיוטים, קם לפתע אחד המתפללים ממקומו. הוא נראה כאדם נכבד, וברגע שקם השתתקו כלם מיד. "קהל יקר, אני מבקש לשתף אתכם בשיר חדש שחברתי, שיר על הגעגועים לציון עיר חמדתנו", אמר האיש בקול נרגש, "אין מתאים מיום האבל הזה כדי לזכר את ציון וירושלים גם באמצעות השיר הזה". האנשים הנהנו בראשם. האיש הנכבד שלף מגלת קלף קטנה מכיס גלימתו, פתח אותה, והקריא מתוכה שיר בקול דרמטי ועצוב:

"ציון, הלא תשאלי לשלום אסיריך,

דורשי שלומך והם יתר עדריך..."

את השורה הראשונה זהיתי מיד. הרי תמר טרטרה אותה מאז שנכנסה היום הביתה, וגם אני עצמי עוד זוכר אותה כשיר ילדים מכר - אבל אף פעם לא ידעתי שיש לשיר הזה עוד המשך כזה ארוך... נראה שהיו לו עוד איזה ששים-שבעים שורות! המשורר הקריא את שירו במשך דקות ארוכות, והקהל היה מרתק.

הפרופסור שלנו היה נרגש עד דמעות. "אתה מבין, ילד, לאן הגענו?" לחש לי באזן בקול רועד, "האם אתה מבין את גדל הרגע הזה? הרי עכשו אנחנו רואים, לא פחות ולא יותר, את גדול משוררי ספרד, את רבי יהודה הלוי בכבודו ובעצמו! והנה הגענו בדיוק ברגע שבו הוא מציג את שירו המפרסם ביותר לצבור!! אין מלים בפיו! אין מלים!"

הקהל החל לקום ממקומו ולהתפזר איש איש לביתו.

בעוד שאני הרגשתי מביש ולא ידעתי לאן לפנות, הפרופסור דוקא לא התבייש כלל. הוא תפס אותי בידי ומשך אותי... הישר לכווננו של רבי יהודה הלוי בעצמו! פיר ויעל הצטרפו אלינו עד מהרה, וכך נעמדנו כלנו מול המשורר המפרסם. היה זה רגע של מבוכה, והיתה לי הרגשה שתכף יתחיל פרופסור עילם לתת לרבי יהודה איזו הרצאה שלמה על משהו, אולי אפילו על רבי יהודה עצמו!